

התחת של בוסטון

בספר הפרוזה הראשון שלה תוהה חמוטל בר יוסף מה אפשר לעשות עם המשיכה ליופי ולהרמוניה בעולם גם ומכוער

מוסיקה // חמוטל בר יוסף | ספרא־הקיבוץ
(המאוחד) | 160 עמודים

בתור ספר פרוזה ראשון של משוררת ותיקה, משתרל 'מוסיקה' לעשות ריוקא. בניגוד לצי"ייה לסיפורת פיוטית ועדינה שהוא מעורר – מתעלל קובץ הסיפורים הקצרים של חמוטל בר יוסף בשאיפה להתעלות מעל היום־יום ולגעת ביופי. אם פלובר הוביל את אמה בובארי מקריאה תמימה בספרות רומנטית לחיכוך מכוער במציאות, בר יוסף מגחכת על עצמה ועל קוראיה ועל כל היתר שמחפשים בעולם הרמוניה ומוזיקליות.

גיבורי הסיפורים, שתופסים עצמם לא פעם כא־נשים בינוניים, נושאים עיניים לרמויות שיכולות לגעת בשלמות. גיבורת סיפור הנושא, למשל, היא מורה לשעבר, אישה מבוגרת ועולה חדשה שהעבי"רה שנים ארוכות בויתורים מסורים לבעלה הפסנתרן. מכתב לא צפוי ממנו, שנים אחרי שעזב אותה לטובת זמרת – כלומר, חברה במסדר המבורכים בכישרון ליופי – מוביל אותה להשוות בין החיים לצידו ובין חייה החדשים. למרות הניסיון שצברה, אף שהשנים הסירו כל קישוט מהאנוכיות חסרת הבושה של הבעל, שוב מובילה אותה התשוקה לחיי מוזה לעמדת המעריצה העיוורת מרצון.

את הסיפורים בקובץ אפשר לחלק לשלושה חלקים. החלק הראשון בוחן את מה שמוצג כהשתקקות אטומה להתבונן ביפה. הכישרון הברור מראש להגשים אותה מנו"סח מנקודות תצפית שונות, ותוך כדי ביטויים מתחלפים של רצינות והמור. הסיפור 'דברים יפים' מתאר מעבר גחמני מעיר מכוערת לעיר כאילו יפה, כאילו נצי

עצם, נסתר. גם אם הוא מתגלם בלעיסה של מסטיק משומש שילדה ערבייה מעבירה לגיבורת אחד הסיפורים, ררך גדר במחנה עצורים: "ידעתי שההנאה הזאת היא זמנית ושיש לשמור עליה בסוד מוחלט". הסיפורים האוטוביוגרפיים, סיפורי הילדות, לא רק חושפים צד אישי ביצר המוות ובשכול המשפחתי שמופיע בסיפורים הראשונים בקובץ – הם מכוונים את הקורא לקשר את הגיחוך כלפי המשיכה ליופי, את ההתבגרות ביחס למשיכה הזאת, לסיפור ישראל לי רחב יותר. מצד אחד מוצגות כאן תמונות חושניות של ילדות ישראלית קלאסית, עמק יזרעאלית – צמה שנגזרת בטיוול שנתי, חלב שנשפך בהליכה לילית במושב. מצד שני מתגלית בהם אלימות ופציעה עצמית שמושלכות אל העתיד, אל ישראל העירונית, הבוגרת, הלוחמנית.

הסיפורים האחרונים בקובץ חוזרים להווה, ומשגרים חיצים סאטיריים לכיוון בר יוסף עצמה, כמו לעבר אחרים שם בקשים לאתר במציאות העכשווית סימנים ליופי, לעדינות. הם מאלצים את הקורא ואת המספרת להתבונן במחוות של גסות לשמה, ואולי להיבהל מהן פחות. 'אני שונאת את בוסטון', הסיפור האחרון בקובץ, מוביל את הגיבורה והמספרת, חוקרת ספרות כמו בר יוסף, להתפעל מגילויי עדינות, פאר ועושר בעיר זרה, מחוץ למרחב הישראלי הערסי. ההתגשמות המתמשכת של הפנטזיות שלה – מחיאות כפיים באקדמיה, סקס עם חתיך אירופאי – מסתיימת בהתרוקנות מוחלטת, בהכרה בכיעורה של העיר הזרה. "בוסטון", חותמת בר יוסף את הסיפור, "הרימה את שמלתה ההדורה, והראתה לי את אחוריה הייתי מוכנה לנשק אותם". סיפורי הקובץ אולי לא מנסחים עיקרון חדש של יופי או מציעים דרך חדשה לגעת בו, אבל הם מוליכים את הקורא בחוכמה לנשק את המציאות בישבנה. ●

יוני ליבנה

חית, בסרקוזם קצת אורלי קסטל־בלומי: "הילד אוהב קוקה קולה, את הכלב ואת הפעולות של הצופים [...] הבטחתי לו שהכלב יאהב את העיר שעל ההר. הבטחתי לו שלג. אני משתדלת לחנך אותו שגם כן יאהב דברים יפים". בעיר היפה פוגשת הגיבורה מספרת את ההשתקפות המופרכת, הילדותית או המטרפת של המשיכה ליפה. כדירה מעליה רוקדים השכנים בתחתונים שחורים ובכפכפים לבנים ומרעישים כי "זה מה שאנחנו אוהבים. ככה זה יפה בעינינו. אין מה לעשות". כדירה שמעל מתגורר זוג זקנים בנוסח חנוך לוין, גרוטסקים ומחרחרי מלחמה על פני השטח אבל כמעט פיוטיים והרואיים באור המתאים.

ההשתקפויות האלה של הגיבורה מאפשרות לבר יוסף לשחק משחק כפול: להציג מבט מבודד, מפור כח ועכשווי בתפיסות מיושנות של יופי – ובאותו זמן להצדיק את עצם ההיקסמות, ולאפשר למשהו גדול מהחיים לבצבץ דרך ההריסות של המאות ה־20 וה־21. גם אם אלו שאוחזים ביופי מתגלים כנצלנים, כאכזרים – המתבוננים בהם, חסרי אונים ונרפים ככל שיהיו, זוכים לרגעים של התעלות. הסיפור הארוך בקובץ, למשל, בוחן את תפקיד האוהב המיוסר וטרוף הרעת, מין ורתר הצעיר, באמצעות סיפור של אהבה אפלטונית בשנות השבעים.

האגד השני של הסיפורים הולך כמדומה בכיוון אוטוביוגרפי ומתבסס על ילדותה של בר יוסף בשנות הארבעים. הסיפורים האלה משתמשים בצורה כוללת יותר במבנה אדיפלי, ומתארים רגעים של תשוקה ילדית ותהעלמות מאיסורי הילדות. גם כאן, המבט המפוכח לאחור, המציג בצורה קלה דברים שהיו חריפים בעיני ילדה – הוא גם רישיון לגעת במשהו מיסטי, מר

עוד 3 ספרי פרוזה של חמוטל בר יוסף

אבודות < לאה גולדברג
ספק חיים < אורי ברנשטיין
צ'חלה וחזקל < אלמוג בהר